Муниципаль тур

РУС ТЕЛЕНДӘ БЕЛЕМ БИРҮ ОЕШМАЛАРЫНЫҢ
ТАТАР ТӨРКЕМНӘРЕНДӘ БЕЛЕМ АЛУЧЫ УКУЧЫЛАР ӨЧЕН
ТАТАР ТЕЛЕННӘН ОЛИМПИАДА БИРЕМНӘРЕНЕҢ
ҖАВАПЛАРЫ
(2023-2024 нче уку елы)
11 нче сыйныф

ВАРИАНТ 1

Үткәрү вакыты – 180 минут
Максималь балл – 70

I. Тестлардан дөрес җавапны билгеләгез.

1. Җөмләдәге калын хәрефләр белән бирелгән сүздәге аваз үзгәрешен билгеләгез. **(2 балл)**

*Күршең **үзеңнән** яхшырак булсын.* (Мәкаль)
а) ирен ассимиляциясе
ә) яңгыраулыкта охшашлану
б) тел арты ассимиляциясе
в) борын ассимиляциясе

2. Җөмләдәге ТСТ (тартык+сузык+тартык) иҗек калыбының санын билгеләгез. **(2 балл)**

Уеныңны кайда уйнасаң, шунда калсын. (Мәкаль)
а) 4
ә) 5
б) 6
в) 8

3. Фразеологизмны билгеләгез. **(2 балл)**

а) чәчләр үрә тору
ә) чәчләр юешләнү
б) чәчне үрү
в) чәчне юу

4. Җөмләдәге ясалма сүзләрнең санын билгеләгез. **(2 балл)**

Эшләнеп бетмәгән эшнең бәясе тишекле бер тиен. (Мәкаль)
а) 1
ә) 2
б) 3
в) 4

5. Җөмләдәге фигыльләрнең төркемчәләрен билгеләгез. **(2 балл)**

Кергәнче чыгар җиреңне кара. (Мәкаль)
а) хәл фигыль, хикәя фигыль, боерык фигыль

ә) хәл фигыль, хикәя фигыль, исем фигыль
б) сыйфат фигыль, сыйфат фигыль, боерык фигыль
в) хәл фигыль, сыйфат фигыль, боерык фигыль

6. Җөмләдәге калын хәрефләр белән бирелгән сүзләрнең кайсы сүз төркеменә караганлыгын билгеләгез. **(2 балл)**
Агач җимеше ***белән****, адәм эше* ***белән****.* (Мәкаль)
а) тезүче теркәгечләр
ә) ияртүче теркәгечләр
б) бәйлекләр
в) бәйлек сүзләр

7. Җөмләдәге калын хәрефләр белән бирелгән сүзнең нинди җөмлә кисәге икәнлеген билгеләгез. **(2 балл)**
Яралы ***кошка*** *таш атмыйлар.* (Мәкаль)
а) ия
ә) урын хәле
б) тәмамлык
в) аергыч

8. Җөмләнең төрен билгеләгез. **(2 балл)**
Сүз күп җирдә эш аз була. (Мәкаль)
а) гади җөмлә
ә) теркәгечле тезмә кушма җөмлә
б) теркәгечсез тезмә кушма җөмлә
в) иярченле кушма җөмлә

9. Бирелгән җөмләдәге иярчен компонентның төрен билгеләгез. **(2 балл)**
Ялкауның җиренә бодай чәчсәң дә, билчән үсәр. (Мәкаль)
а) аналитик иярчен аергыч җөмлә
ә) аналитик иярчен урын җөмлә
б) синтетик иярчен шарт җөмлә
в) синтетик иярчен кире җөмлә

10. Җөмләдәге компонентлар санын билгеләгез. **(2 балл)**
Китә башласам, газиз әнкәем,
Яшь тулы күзең түбән иясең. (Шәмсия Җиһангирова)
а) 1
ә) 2
б) 3
в) 4

II. Башыгызны эшләтегез.

Җәяүле атлыга юлдаш була алмый. **(6 балл)**

III. Теоретик бирем.

Сызыклар өстенә тиешле сүзләрне языгыз. **(8 балл)**

Кире ассимиляция язуда чагылыш тапмый. Капма-каршы мәгънәле сүзләр **антонимнар** дип атала. Музфак – сүзләрнең **беренче** иҗекләреннән кыскартылып ясалган исем. Хәл фигыль – **затланышсыз** фигыль. Теркәгечләр ике төрле була: **тезүче** һәм **иярткүче**. Бер компоненты икенчесенә ияреп килгән кушма җөмлә **иярченле** кушма җөмлә дип атала. **Синтетик** чаралар һәрвакыт иярчен җөмләнең хәбәре составында киләләр.

IV. Гамәли-иҗади бирем.

1. Шигырьдәге җөмләләрне татар теленә тәрҗемә итеп языгыз. **(7 балл)**

Дружба это дар нам свыше.
Дружба это свет в окне.
Друг всегда тебя услышит.
Он не бросит и в беде.
Но не каждому дано
Знать, что дружба есть на свете,
Что с друзьями жить легко,
Веселее с ними вместе. *(Юлия Белоусова)*

2. Төшеп калган хәрефләрне языгыз. **(3 балл)**

Бакчачы бабай Чулпанга бер алма бирде. Чулпан алманы кояшка күтәреп карады. Аннан соң вазага да салды. **Соңыннан ул алманы өстәл өстендә тәгәрәтеп карады.** Алманың исеннән авызына сулар килде. Бу зур һәм матур алманы Чулпан ашарга кызганды.

Менә Чулпан дәресләрен әзерләп бетерде. Ул алманы кәгазьгә төрде дә мәктәпкә алып китте.

Бу зур алманы Чулпан иптәшләре белән бүлешеп ашады. Төшләрен мәктәп бакчасына утырттылар. Яз җиткәч, яшь алмагачлар үсәр. (*Идрис Туктардан*)

2.1. Сингармонизм законының ирен гармониясенә буйсынган сүзләрне күчереп языгыз. **(3 балл) соңыннан, өстендә, төрде**

2.2. ***Чулпанга*** сүзенең транскрипциясен языгыз **(2 балл) [чулпаңға]**

2.3. ***Авызына сулар килде*** фразеологизмының мәгънәсен аңлатыгыз. **(1 балл) (кызыгу, ашыйсы килү)**

2.4. Калын хәрефләр белән бирелгән җөмләсендәге сүзләрнең кайсы сүз төркеменә карагаңлыгын языгыз. **(4 балл)**

Соңыннан(р.) ул(ал.) алманы(ис.) өстәл(ис.) өстендә(б.с.) тәгәрәтеп(хәл ф.) карады(хик.ф.).

2.5. Кушма җөмләне табыгыз, синтаксик анализ ясагыз. **(4 балл)**

(1)Яз җиткәч, (2)яшь алмагачлар үсәр.

(2 – б.ж., 1 – с.и.в.ж. -кәч – бәйләүче чара). Бу – иярченле кушма җөмлә. Схема сызылырга тиеш!

3. ***“Юмартлык белән батырлык икесе бер чишмәдән ага”*** диелә халык мәкалендә. ***“Иң батыр кеше – үз нәфесен җиңүче”*** дигән әйтем дә бар. Сез бу турыда ничек уйлыйсыз? Фикерләрегезне 12-15 җөмләдән торган бәйләнешле текст итеп языгыз. (**12 балл**)

Муниципаль тур

РУС ТЕЛЕНДӘ БЕЛЕМ БИРҮ ОЕШМАЛАРЫНЫҢ
ТАТАР ТӨРКЕМНӘРЕНДӘ БЕЛЕМ АЛУЧЫ УКУЧЫЛАР ӨЧЕН
ТАТАР ТЕЛЕННӘН ОЛИМПИАДА БИРЕМНӘРЕНЕҢ
ҖАВАПЛАРЫ
(2023-2024 нче уку елы)
11 нче сыйныф

ВАРИАНТ 2

Үткәрү вакыты – 180 минут
Максималь балл – 70

I. Тестлардан дөрес җавапны билгеләгез.

1. Җөмләдәге ирен гармониясенә буйсынган сүзләрнең саны дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Галимнең бер көне наданның бөтен гомеренә тора. (Мәкаль)
а) 1;
ә) 2;
б) 3;
в) 4.

2. Җөмләдә калын хәрефләр белән бирелгән сүзнең кулланылу активлыгы буенча кайсы төркемгә караганлыгы дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Кеше ***яңлыша-яңлыша*** *галим булыр.* (Мәкаль)
а) архаизм;
ә) тарихи сүз;
б) неологизм;
в) фразеологизм.

3. Җөмләдәге ясалма сүзләр саны дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Атаң-анаң – чын дустың, дус-ишләрең - юлдашың. (Мәкаль)
а) 1;
ә) 2;
б) 3;
в) 4.

4. Җөмләдәге алмашлыкларның төркемчәләре дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Эт үз койрыгын үзе күтәрмәсә, аны кем күтәрә? (Мәкаль)
а) билгеләү, тартым, зат, сорау;
ә) билгеләү, билгеләү, сорау, сорау;
б) тартым, күрсәтү, билгеләү, сорау;
в) билгеләү, билгеләү, зат, сорау.

5. Җөмләдәге фигыльләрнең төркемчәләре дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Уйламыйча эшләсәң, чирләмичә үләрсең. (Мәкаль)

а) хикәя фигыль, шарт фигыль, хәл фигыль, шарт фигыль;

ә) шарт фигыль, шарт фигыль, хәл фигыль, хәл фигыль;

б) хәл фигыль, шарт фигыль, хәл фигыль, хикәя фигыль;

в) хәл фигыль, сыйфат фигыль, инфинитив, сыйфат фигыль.

6. Җөмләдәге калын хәрефләр белән бирелгән сүзләрнең кайсы сүз төркеменә караганлыгын билгеләгез. **(2 балл)**

*Агач җимеше **белән**, адәм эше **белән**.* (Мәкаль)

а) тезүче теркәгечләр

ә) иярүче теркәгечләр

б) бәйлекләр

в) бәйлек сүзләр

7. Җөмләдәге калын хәрефләр белән бирелгән сүзнең нинди җөмлә кисәге икәнлеген билгеләгез. **(2 балл)**

*Яралы **кошка** таш атмыйлар.* (Мәкаль)

а) ия

ә) урын хәле

б) тәмамлык

в) аергыч

8. Җөмләнең төрен билгеләгез. **(2 балл)**

Сүз күп җирдә эш аз була. (Мәкаль)

а) гади җөмлә

ә) теркәгечле тезмә кушма җөмлә

б) теркәгечсез тезмә кушма җөмлә

в) иярченле кушма җөмлә

9. Бирелгән җөмләдәге иярчен компонентның төрен билгеләгез. **(2 балл)**

Ялкауның җиренә бодай чәчсәң дә, билчән үсәр. (Мәкаль)

а) аналитик иярчен аергыч җөмлә

ә) аналитик иярчен урын җөмлә

б) синтетик иярчен шарт җөмлә

в) синтетик иярчен кире җөмлә

10. Җөмләдәге компонентлар санын билгеләгез. **(2 балл)**

Китә башласам, газиз әнкәем,
Яшь тулы күзең түбән иясең. (Шәмсия Җиһангирова)

а) 1

ә) 2

б) 3
в) 4

II. Башыгызны эшләтегез.

Җәяүле атлыга юлдаш була алмый. **(6 балл)**

III. Теоретик бирем.

Сызыклар өстенә тиешле сүзләрне языгыз. **(8 балл)**

Кире ассимиляция язуда чагылыш тапмый. Капма-каршы мәгънәле сүзләр **антонимнар** дип атала. Музфак – сүзләрнең **беренче** иҗекләреннән кыскартылып ясалган исем. Хәл фигыль – **затланышсыз** фигыль. Теркәгечләр ике төрле була: **тезүче** һәм **ияртүче**. Бер компоненты икенчесенә ияреп килгән кушма җөмлә **иярченле** кушма җөмлә дип атала. **Синтетик** чаралар һәрвакыт иярчен җөмләнең хәбәре составында киләләр.

IV. Гамәли-иҗади бирем.

1. Шигырьдәге җөмләләрне татар теленә тәрҗемә итеп языгыз. **(7 балл)**

Дружба это дар нам свыше.
Дружба это свет в окне.
Друг всегда тебя услышит.
Он не бросит и в беде.
Но не каждому дано
Знать, что дружба есть на свете,
Что с друзьями жить легко,
Веселее с ними вместе. *(Юлия Белоусова)*

2. Төшеп калган хәрефләрне языгыз. **(3 балл)**

Бакчачы бабай Чулпанга бер алма бирде. Чулпан алманы кояшка күтәреп карады. Аннан соң вазага да салды. **Соңыннан ул алманы өстәл өстендә тәгәрәтеп карады.** Алманың исеннән авызына сулар килде. Бу зур һәм матур алманы Чулпан ашарга кызганды.

Менә Чулпан дәресләрен әзерләп бетерде. Ул алманы кәгазьгә төрде дә мәктәпкә алып китте.

Бу зур алманы Чулпан иптәшләре белән бүлешеп ашады. Төшләрен мәктәп бакчасына утырттылар. Яз җиткәч, яшь алмагачлар үсәр. (*Идрис Туктардан*)

2.1. Сингармонизм законының ирен гармониясенә буйсынган сүзләрне күчереп языгыз. **(3 балл) соңыннан, өстендә, төрде**
2.2. ***Чулпанга*** сүзенең транскрипциясен языгыз **(2 балл) [чулпаңға]**
2.3. ***Авызына сулар килде*** фразеологизмының мәгънәсен аңлатыгыз. **(1 балл) (кызыгу, ашыйсы килү)**
2.4. Калын хәрефләр белән бирелгән җөмләсендәге сүзләрнең кайсы сүз төркеменә караганлыгын языгыз. **(4 балл)**

Соңыннан(р.) ул(ал.) алманы(ис.) өстәл(ис.) өстендә(б.с.) тәгәрәтеп(хәл ф.) карады(хик.ф.).

2.5. Кушма җөмләне табыгыз, синтаксик анализ ясагыз. **(4 балл)**

(1)Яз җиткәч, (2)яшь алмагачлар үсәр.

(2 – б.җ., 1 – с.и.в.җ. -кәч – бәйләүче чара). Бу – иярченле кушма җөмлә. Схема сызылырга тиеш!

3. ***"Юмартлык белән батырлык икесе бер чишмәдән ага"*** диелә халык мәкалендә. ***"Иң батыр кеше – үз нәфесен җиңүче"*** дигән әйтем дә бар. Сез бу турыда ничек уйлыйсыз? Фикерләрегезне 12-15 җөмләдән торган бәйләнешле текст итеп языгыз. (**12 балл**)

Муниципаль тур

РУС ТЕЛЕНДӘ БЕЛЕМ БИРҮ ОЕШМАЛАРЫНЫҢ
ТАТАР ТӨРКЕМНӘРЕНДӘ БЕЛЕМ АЛУЧЫ УКУЧЫЛАР ӨЧЕН
ТАТАР ТЕЛЕННӘН ОЛИМПИАДА БИРЕМНӘРЕНЕҢ
ҖАВАПЛАРЫ
(2023-2024 нче уку елы)
11 нче сыйныф

ВАРИАНТ 3

Үткәрү вакыты – 180 минут
Максималь балл – 70

I. Тестлардан дөрес җавапны билгеләгез.

1. Ирен ассимиляциясе чагылыш тапкан сүз кулланылган мәкальне билгеләгез. **(2 балл)**

а) *Мең чакрымлык юл да бер адымнан башлана.*
ә) *Кызыңның төсен мактама, эшен макта.*
б) *Ир бала унбиштә – өй хуҗасы.*
в) *Юлны яхшы белгән арымас.*

2. Икеюллыкта бирелгән омонимнарның төре дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Чәчәк тоткан кулларына Чәчәк,
Шатлык тулы күзләрендә – чәчәк. (Ямаш Игәнәй)

а) саф;
ә) омофон;
б) омограф;
в) омоформа.

3. Җөмләдәге калын хәрефләр белән бирелгән сүзнең синонимы дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Сандугач *үз җирендә сайрый.* (Мәкаль)

а) *саескан*;
ә) *былбыл*;
б) *чәүкә*;
в) *чыпчык*.

4. Мәкальдәге ясалма сүзләр дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Картлыгың бәхетле булсын дисәң, яшьлегеңдә ялкау булма. (Мәкаль)

а) *картлыгың, бәхетле, яшьлегеңдә*;
ә) *картлыгың, яшьлегеңдә*;
б) *картлыгың, бәхетле, яшьлегеңдә, ялкау*;
в) *картлыгың, бәхетле, яшьлегеңдә, ялкау, булма*.

5. Җөмләдәге калын хәрефләр белән бирелгән сүзнең кайсы сүз төркеменә караганлыгы дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Ахмакка биргән киңәш далага аткан ук ***кебек****.* (Мәкаль)

а) бәйлек сүз;

ә) кисәкчә;

б) баш килешне таләп итүче бәйлек;

в) хәбәрлек сүз.

6. Җөмләдәге калын хәрефләр белән бирелгән сүзләрнең кайсы сүз төркеменә караганлыгын билгеләгез. **(2 балл)**

Агач җимеше ***белән****, адәм эше* ***белән****.* (Мәкаль)

а) тезүче теркәгечләр

ә) ияртүче теркәгечләр

б) бәйлекләр

в) бәйлек сүзләр

7. Җөмләдәге калын хәрефләр белән бирелгән сүзнең нинди җөмлә кисәге икәнлеген билгеләгез. **(2 балл)**

Яралы ***кошка*** *таш атмыйлар.* (Мәкаль)

а) ия

ә) урын хәле

б) тәмамлык

в) аергыч

8. Җөмләнең төрен билгеләгез. **(2 балл)**

Сүз күп җирдә эш аз була. (Мәкаль)

а) гади җөмлә

ә) теркәгечле тезмә кушма җөмлә

б) теркәгечсез тезмә кушма җөмлә

в) иярченле кушма җөмлә

9. Бирелгән җөмләдәге иярчен компонентның төрен билгеләгез. **(2 балл)**

Ялкауның җиренә бодай чәчсәң дә, билчән үсәр. (Мәкаль)

а) аналитик иярчен аергыч җөмлә

ә) аналитик иярчен урын җөмлә

б) синтетик иярчен шарт җөмлә

в) синтетик иярчен кире җөмлә

10. Җөмләдәге компонентлар санын билгеләгез. **(2 балл)**

Китә башласам, газиз әнкәем,
Яшь тулы күзең түбән иясең. (Шәмсия Җиһангирова)

а) 1

ә) 2

б) 3

в) 4

II. Башыгызны эшләтегез.

Җәяүле атлыга юлдаш була алмый. **(6 балл)**

III. Теоретик бирем.

Сызыклар өстенә тиешле сүзләрне языгыз. **(8 балл)**

Кире ассимиляция язуда чагылыш тапмый. Капма-каршы мәгънәле сүзләр **антонимнар** дип атала. Музфак – сүзләрнең **беренче** иҗекләреннән кыскартылып ясалган исем. Хәл фигыль – **затланышсыз** фигыль. Теркәгечләр ике төрле була: **тезүче** һәм **ияртүче**. Бер компоненты икенчесенә ияреп килгән кушма җөмлә **иярченле** кушма җөмлә дип атала. **Синтетик** чаралар һәрвакыт иярчен җөмләнең хәбәре составында киләләр.

IV. Гамәли-иҗади бирем.

1. Шигырьдәге җөмләләрне татар теленә тәрҗемә итеп языгыз. **(7 балл)**

Дружба это дар нам свыше.
Дружба это свет в окне.
Друг всегда тебя услышит.
Он не бросит и в беде.
Но не каждому дано
Знать, что дружба есть на свете,
Что с друзьями жить легко,
Веселее с ними вместе. *(Юлия Белоусова)*

2. Төшеп калган хәрефләрне языгыз. **(3 балл)**

Бакчачы бабай Чулпанга бер алма бирде. Чулпан алманы кояшка күтәреп карады. Аннан соң вазага да салды. **Соңыннан ул алманы өстәл өстендә тәгәрәтеп карады.** Алманың исеннән авызына сулар килде. Бу зур һәм матур алманы Чулпан ашарга кызганды.

Менә Чулпан дәресләрен әзерләп бетерде. Ул алманы кәгазьгә төрде дә мәктәпкә алып китте.

Бу зур алманы Чулпан иптәшләре белән бүлешеп ашады. Төшләрен мәктәп бакчасына утырттылар. Яз җиткәч, яшь алмагачлар үсәр. (*Идрис Туктардан*)

2.1. Сингармонизм законының ирен гармониясенә буйсынган сүзләрне күчереп языгыз. **(3 балл) соңыннан, өстендә, төрде**

2.2. ***Чулпанга*** сүзенең транскрипциясен языгыз **(2 балл) [чулпаңға]**

2.3. ***Авызына сулар килде*** фразеологизмының мәгънәсен аңлатыгыз. **(1 балл) (кызыгу, ашыйсы килү)**

2.4. Калын хәрефләр белән бирелгән җөмләсендәге сүзләрнең кайсы сүз төркеменә караганлыгын языгыз. **(4 балл)**

Соңыннан(р.) ул(ал.) алманы(ис.) өстәл(ис.) өстендә(б.с.) тәгәрәтеп(хәл ф.) карады(хик.ф.).

2.5. Кушма җөмләне табыгыз, синтаксик анализ ясагыз. **(4 балл)**
(1)Яз җиткәч, (2)яшь алмагачлар үсәр.
(2 – б.ж., 1 – с.и.в.ж. -кәч – бәйләүче чара). Бу – иярченле кушма җөмлә. Схема сызылырга тиеш!
3. ***“Юмартлык белән батырлык икесе бер чишмәдән ага”*** диелә халык мәкалендә. ***“Иң батыр кеше – үз нәфесен җиңүче”*** дигән әйтем дә бар. Сез бу турыда ничек уйлыйсыз? Фикерләрегезне 12-15 җөмләдән торган бәйләнешле текст итеп языгыз. (**12 балл**)

РУС ТЕЛЕНДӘ БЕЛЕМ БИРҮ ОЕШМАЛАРЫНЫҢ
ТАТАР ТӨРКЕМНӘРЕНДӘ БЕЛЕМ АЛУЧЫ УКУЧЫЛАР ӨЧЕН
ТАТАР ТЕЛЕННӘН ОЛИМПИАДА БИРЕМНӘРЕНЕҢ
ҖАВАПЛАРЫ
(2023-2024 нче уку елы)
11 нче сыйныф

ВАРИАНТ 4

Үткәрү вакыты – 180 минут
Максималь балл – 70

I. Тестлардан дөрес җавапны билгеләгез.

1. Борын тартыкларының барысы да кулланылган җавапны билгеләгез. **(2 балл)**

а) Кызлар кояш баеганны күрергә тау башына менделәр.
ә) Салават белән Алмаз – авылдашлар.
б) Әтием кибеттән яңа пешкән икмәк сатып алды.
в) Равил чаңгы шуарга яратмый.

.

2. Җөмләдәге ТСТ (тартык+сузык+тартык) иҗек калыбының санын билгеләгез. **(2 балл)**

Уеныңны кайда уйнасаң, шунда калсын. (Мәкаль)
а) 4
ә) 5
б) 6
в) 8

3. Фразеологизмны билгеләгез. **(2 балл)**

а) чәчләр үрә тору
ә) чәчләр юешләнү
б) чәчне үрү
в) чәчне юу

4. Җөмләдәге ясалма сүзләрнең санын билгеләгез. **(2 балл)**

Эшләнеп бетмәгән эшнең бәясе тишекле бер тиен. (Мәкаль)
а) 1
ә) 2
б) 3
в) 4

5. Җөмләдәге фигыльләрнең төркемчәләрен билгеләгез. **(2 балл)**

Кергәнче чыгар җиреңне кара. (Мәкаль)
а) хәл фигыль, хикәя фигыль, боерык фигыль
ә) хәл фигыль, хикәя фигыль, исем фигыль
б) сыйфат фигыль, сыйфат фигыль, боерык фигыль

в) хәл фигыль, сыйфат фигыль, боерык фигыль

6. Җөмләдәге калын хәрефләр белән бирелгән сүзләрнең кайсы сүз төркеменә караганлыгын билгеләгез. **(2 балл)**

*Агач җимеше **белән**, адәм эше **белән**.* (Мәкаль)

а) тезүче теркәгечләр

ә) ияртүче теркәгечләр

б) бәйлекләр

в) бәйлек сүзләр

7. Җөмләдәге калын хәрефләр белән бирелгән сүзнең нинди җөмлә кисәге икәнлеген билгеләгез. **(2 балл)**

*Яралы **кошка** таш атмыйлар.* (Мәкаль)

а) ия

ә) урын хәле

б) тәмамлык

в) аергыч

8. Җөмләнең төрен билгеләгез. **(2 балл)**

Сүз күп җирдә эш аз була. (Мәкаль)

а) гади җөмлә

ә) теркәгечле тезмә кушма җөмлә

б) теркәгечсез тезмә кушма җөмлә

в) иярченле кушма җөмлә

9. Бирелгән җөмләдәге иярчен компонентның төрен билгеләгез. **(2 балл)**

Ялкауның җиренә бодай чәчсәң дә, билчән үсәр. (Мәкаль)

а) аналитик иярчен аергыч җөмлә

ә) аналитик иярчен урын җөмлә

б) синтетик иярчен шарт җөмлә

в) синтетик иярчен кире җөмлә

10. Җөмләдәге компонентлар санын билгеләгез. **(2 балл)**

Китә башласам, газиз әнкәем,
Яшь тулы күзең түбән иясең. (Шәмсия Җиһангирова)

а) 1

ә) 2

б) 3

в) 4

II. Башыгызны эшләтегез.

Җәяүле атлыга юлдаш була алмый. **(6 балл)**

III. Теоретик бирем.

Сызыклар өстенә тиешле сүзләрне языгыз. **(8 балл)**

Кире ассимиляция язуда чагылыш тапмый. Капма-каршы мәгънәле сүзләр **антонимнар** дип атала. Музфак – сүзләрнең **беренче** иҗекләреннән кыскартылып ясалган исем. Хәл фигыль – **затланышсыз** фигыль. Теркәгечләр ике төрле була: **тезүче** һәм **ияртүче**. Бер компоненты икенчесенә ияреп килгән кушма җөмлә **иярченле** кушма җөмлә дип атала. **Синтетик** чаралар һәрвакыт иярчен җөмләнең хәбәре составында киләләр.

IV. Гамәли-иҗади бирем.

1. Шигырьдәге җөмләләрне татар теленә тәрҗемә итеп языгыз. **(7 балл)**

Дружба это дар нам свыше.
Дружба это свет в окне.
Друг всегда тебя услышит.
Он не бросит и в беде.
Но не каждому дано
Знать, что дружба есть на свете,
Что с друзьями жить легко,
Веселее с ними вместе. *(Юлия Белоусова)*

2. Төшеп калган хәрефләрне языгыз. **(3 балл)**

Бакчачы бабай Чулпанга бер алма бирде. Чулпан алманы кояшка күтәреп карады. Аннан соң вазага да салды. **Соңыннан ул алманы өстәл өстендә тәгәрәтеп карады.** Алманың исеннән авызына сулар килде. Бу зур һәм матур алманы Чулпан ашарга кызганды.

Менә Чулпан дәресләрен әзерләп бетерде. Ул алманы кәгазьгә төрде дә мәктәпкә алып китте.

Бу зур алманы Чулпан иптәшләре белән бүлешеп ашады. Төшләрен мәктәп бакчасына утырттылар. Яз җиткәч, яшь алмагачлар үсәр. (*Идрис Туктардан*)

2.1. Сингармонизм законының ирен гармониясенә буйсынган сүзләрне күчереп языгыз. **(3 балл) соңыннан, өстендә, төрде**

2.2. ***Чулпанга*** сүзенең транскрипциясен языгыз **(2 балл) [чулпаңға]**

2.3. ***Авызына сулар килде*** фразеологизмының мәгънәсен аңлатыгыз. **(1 балл) (кызыгу, ашыйсы килү)**

2.4. Калын хәрефләр белән бирелгән җөмләсендәге сүзләрнең кайсы сүз төркеменә караганлыгын языгыз. **(4 балл)**

Соңыннан(р.) ул(ал.) алманы(ис.) өстәл(ис.) өстендә(б.с.) тәгәрәтеп(хәл ф.) карады(хик.ф.).

2.5. Кушма җөмләне табыгыз, синтаксик анализ ясагыз. **(4 балл)**

(1)Яз җиткәч, (2)яшь алмагачлар үсәр.

(2 – б.җ., 1 – с.и.в.җ. -кәч – бәйләүче чара). Бу – иярченле кушма җөмлә. Схема сызылырга тиеш!

3. ***“Юмартлык белән батырлык икесе бер чишмәдән ага”*** диелә халык мәкалендә. ***“Иң батыр кеше – үз нәфесен җиңүче”*** дигән әйтем дә бар. Сез

бу турыда ничек уйлыйсыз? Фикерләрегезне 12-15 җөмләдән торган бәйләнешле текст итеп языгыз. (**12 балл**)